

O CARTE DESPRE ALTĂ CARTE

Dr. în istorie, conf. univ. **Valentin BURLACU**
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

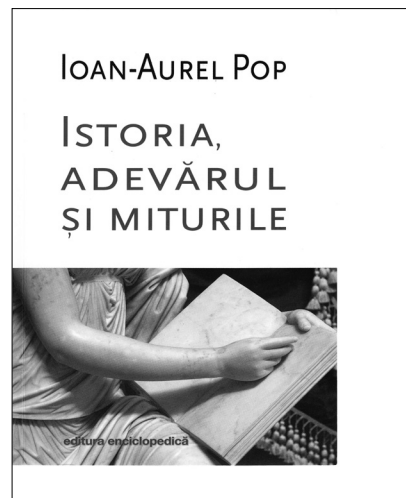
Este bine cunoscut faptul că în istoriografia românească de după 1989 necesitatea reconstituirii trecutului național este o idee unanim acceptată. În ultimul pătrar de secol reputați istorici români, precum Vladimir Tismăneanu, Alexandru Zub, Gh. Ioniță, Florin Constantiniu, Lucian Boia ș.a. au depus eforturi constante pentru elucidarea problemelor controversate din istoria noastră națională, aflată într-o firească relație de complementaritate cu modificările petrecute în registrul conceptual.

Alături de receptivitatea dovedită în plan metodologic și tematic, prin abordări în planul istoriei mentalităților, a cotidianului, a psiho-istoriei și a istoriei culturii etc., istoricii români s-au centrat pe un discurs desprins de martirologie, despovărat de iluzia naționalismului ca antidot al comunismului și conceput să formeze mai mult cetățeni decât patrioți. În această ordine de idei, un test revelator pentru măsura în care istoricul nu se mai arată să menajeze egoismele naționale este ruperea tăcerii legate de antisemitism, adevărurile Holocaustului în spațiul românesc și altele.

O contribuție substanțială la reliefaarea numeroaselor aspecte ce țin de mistificarea și demistificarea istoriei românilor o constituie cartea academicianului Ioan-Aurel Pop *Istoria, adevărul și miturile*, ajunsă la ediția a 2-a, revăzută, tipărită la Editura Enciclopedică din București, în 2014. Autorul analizează cele mai diverse probleme ale istoriei și culturii românilor din perspectiva unor idei și concepții originale. Lucrarea, riguroasă întocmită, făcând dovada cunoașterii temeinice a izvoarelor și bibliografiei problemelor, mai cu seamă a epocii medievale românești, este structurată în cinci părți.

Volumul se deschide cu un *Cuvânt înainte* la ediția a II-a, în care, după cum subliniază autorul, lucrarea „este, în esență, o recenzie supradimensionată” (p. V) la cartea istoricului Lucian Boia intitulată *Istorie și mit în conștiința românească*, apărută în 1997.

În același compartiment, academicianul Ioan-Aurel Pop enumeră argumentele invocate asupra necesității reeditării cărții sale din 2002. În primul rând, așa cum se constată, lucrarea recenzată nu s-a oprit la o ediție sau două, ci a continuat să fie republicată periodic în românește și în alte limbi, în România și peste hotare. Mai mult chiar, anumite idei din această lucrare generală despre miturile istoriografice românești au fost dezvoltate de autor în cărți noi. În al

Ioan-Aurel Pop. *Istoria, adevărul și miturile*. Ed. a 2-a, rev. București: Editura Enciclopedică, 2014. 401 p.

doilea rând, opera în discuție a dat, după cum remarcă pe bună dreptate recenzentul, „direcții de cercetare, pentru cei care, fără a pătrunde în esența problemelor și a le reconstitui cu mijloace specifice, caută fel de fel de așa-zise mituri în trecutul istoric românesc”.

Or, pentru igiena mentală a societății românești este necesar un spirit de onestitate în cercetarea trecutului. Autorul dezaprobă mesajul general al lucrării recenzate, dar și al altora elaborate de Lucian Boia, care prin repetare și accentuare prea apăsătoare este esențialmente greșit, iar invocarea permanentă și critica naționalismului, la nivelul scrisului istoric românesc, deplin necesară și justificată, nu trebuie să conducă la demolarea valorilor românești din toate timpurile (p. VI).

Academicianul Ioan-Aurel Pop mai evidențiază, înainte de toate, faptul că prin modul de tratare a istoriei, Lucian Boia și adepții săi au creat pentru unii impresia „că istoria, cercetarea istorică, nu are niciun rost, fiindcă este falsă”. În acest context, urmând logica oponentului „trecutul este mort, nu poate fi cunoscut și devine, prin pana istoricilor, plin de mituri, de idei preconcepute, de minciuni” (p. VII).

Măsura în care istoria României s-a rescris în perioada comunistă din nevoia unei obiectivități crescânde ori a fost regândită, doar la nivelul vocabularului, în scopul unei mitogeneze legitimante, a hotărât și înclinațiile discursului istoriografic al lui Lucian Boia.

Necesitatea de a da o altă lectură trecutului este încă un motiv al reeditării volumului. Analizând impactul discursului istoriografic luat în dezbatere, autorul sesizează că are loc o „răspândire neselectivă a ideilor domnului Boia în străinătate” și de aceea majoritatea

istoricilor străini nu sunt la curent cu investigațiile din cadrul istoriografiei românești și preiau ceea ce scriu despre noi reprezentanții altor istoriografii (p. VIII).

Rigurozitatea științifică și competența profesională cu care este alcătuită lucrarea probează grija pentru metodele și procedeele utilizate în domeniul cercetării istoriei. Astfel, autorul atenționează „asupra metodei primejdioase de a extrage dintr-un imens material doar acele exemple care servesc tezei elaborate în prealabil”, pentru care-i reproșează autorului lucrării recenzate. Un alt păcat, caracteristic cărții profesorului Boia, care este dat în vileag, ține de omisiunea comparatismului cu popoarele și națiunile vecine.

În urma unei temeinice analize, Ioan-Aurel Pop concluzionează că o trăsătură caracteristică a operei lui L. Boia este „negativismul”, conform căruia, „selectând de regulă doar un singur set de trăsături, colorează în negru și adesea fără nuanțe portretul istoric, social, politic sau moral al României.” În consecință, „imensa cantitate de producție publicistică a lui Boia – de cel puțin o carte pe an – așa cum remarcă Ioan-Aurel Pop, stârnește nedumeriri, rezerve și critici în rândul altor oameni de cultură. În acest context, este absolut justă afirmația, credo-ul său, precum că „menirea cercetătorului în ale trecutului și a profesorului este cu totul alta, anume să-i deprindă pe tineri cu tehnicile cele mai potrivite pentru reconstituirea veridică a trecutului și să le transmită – după experiența atâtor generații – încrederea în viitor, în locul de baștină și de viațuire, în forța regeneratoare a grupului etnic numit poporul român” (p. XIX). De asemenea suntem avertizați că „oricât de mult s-ar referi la trecut, cărțile domnului Lucian Boia – cu puține excepții – nu sunt opere istorice, ci eseuri despre lumi revoluate, despre mituri, despre idei și vise, despre români și neromâni, despre personalități, despre oameni și grupuri de oameni etc. Ele sunt fascinante, ispititoare, pline de vervă, cursive, ademenitoare, dar nu comunică adevăruri reieșite din cercetarea sistematică a trecutului, cu impresii, opinii, gânduri, păreri. Îndemnul lui I. A. Pop este ca cititorii să privească în jur și să compare, afirmând că dacă negăm țara, ne negăm pe noi înșine.

În partea a doua a lucrării se face o explicație preliminară la receptarea cărții. Ea este urmată de partea cea mai voluminoasă – analiza conținutului cărții lui L. Boia, preocuparea principală fiind analiza relației dintre istorie, ideologie și mitologie, naționalismul și modernizarea, miturile naționale, glorificarea trecutului, obiectivitatea istorică, discursul comunist cu cele două faze: antinațională și naționalistă, originea poporului român și aria lui de formare, raporturile cu popoarele vecine, nașterea națiunii române, problema continuității, unitatea poporului român, problema

„depersonalizării istoriei”, constituirea panteonului național, scrierea istoriei după 1989 etc.

În penultimul segment al lucrării, *Reflecții finale*, sunt analizate principiile, concepția despre cunoașterea trecutului, metodele de lucru. În urma unei temeinice investigații autorul surprinde problemele de metodologie, în contextul când pentru profesorul Boia, istoricii, oamenii de cultură, filozofii, scriitorii invocați sunt cu toții statici, înzestrați cu o singură viziune asupra trecutului, formată „odată pentru totdeauna” (p. 346). I.-A. Pop remarcă, deopotrivă, că „Istoria românilor, la domnul Boia, este aproape complet golită de conținut, din moment ce nici măcar istoricii profesioniști nu pot ajunge s-o cunoască în mod cât de cât obiectiv” (p. 351).

În ultima parte lucrarea conține un indice geografic, de nume, deosebit de util pentru cititori.

Lucrarea este, așadar, „o carte despre carte”, din care se desprinde cu prisosință varietatea și vastele cunoștințe de istorie pe care dl. academician le stăpânește pe deplin. Multiplele calități de istoric consacrat ale cercetătorului I.-A. Pop, subtilul său spirit de observație cu privire la geneza și evoluția fenomenelor sociale și, mai ales, la impactul lor asupra contemporanității se vădesc din belșug în studiul analizat.

Simpla trecere în revistă a problemelor abordate relevă complexitatea demersului științific la care se referă autorul. Meritul savantului rezidă și în curajul de a-și revedea unele opinii în problemele dificile și controversate ale istoriei neamului românesc. Volumul contribuie și la formarea unei imagini cât mai complete și obiective privind poziția savantului asupra momentelor cruciale ale istoriei noastre naționale.

Deși trecut prin cumplite vremuri, a rămas conștient de faptul că „politica, vorba unui înțelept, stă sub vreme, știința stă în adevărul ei. Politica se schimbă și, dimpreună cu ea, se schimbă și cei care o servesc, știința rămâne mereu și trebuie să rămână în marginile adevărului”. Studiul recenzat constituie un argument suplimentar în favoarea afirmației că I.-A. Pop este fidel adevărului științific și meseriei pe care o servește. Lucrarea, deosebit de valoroasă sub aspect istoriografic, este destinată atât cercetătorilor, ca suport teoretico-metodologic, cât și cititorilor pasionați de istorie.

Volumul a fost editat în condiții poligrafice elevate. Imaginea de pe coperta 1 o surprinde pe muza Clio, care urmărește derularea evenimentelor istorice, iar pe coperta 4 este reprodus CV-ul vrednicului ei slujitor: Ioan-Aurel Pop.

Ceea ce ne pare că lipsește lucrării, este absența unei ample și absolut necesare bibliografii referitoare la problematica abordată, pe care, de altfel, autorul o citează din abundență pe paginile monografiei.